

now, it is certified that the first coloured coat of arms of the principality known owing to the album of the former mayor of Sibiu, is dated 1616 and has a composition in which the shield was blue, the heraldic bird was black and the cross and the accompanying orbs made of gold.

Researching the records of the Wallachian chancellery the author found that the first formal coloured coat of arms in the heading of the princely charter, dated on 9 February 1608 and included a red shield with a golden eagle with cross (cover I). Also in the chancellery of the Prince Radu Șerban it was inserted on the heading of the record of the 29 May 1608 a coat of arms with blue shield and a golden eagle (cover IV). This last kind of coat of arms was set as it was met on the headings of several charters issued in the 17th century.

Nevertheless, the use of such above mentioned enamels (gold and red) proves the reign particular authority and a plastic allusion to the State independence statute.

Din istoria unui fals

ION STĂTESCU, VICTORIA STĂTESCU

Interesul a fost, dintotdeauna, în cursul istoriei, motivul cel mai important al falsificării actelor. În Țările Române, în evul mediu, deși pedeapsa pentru falsificări erau foarte aspre, putând ajunge pînă la pedeapsa capitală¹, asemenea practici nu au lipsit, precum se știe. De regulă, falsificatorul trebuia să fie un om instruit cunoscător al actelor și al împrejurărilor în care acestea au fost elaborate și, de asemenea, priceput în tehnica falsificării².

Cele mai multe falsuri din evul mediu românesc s-au comis în interesul adjudecării unor pămînturi³. Cînd se dovedeau în Divanul domnesc, actele respective erau îndreptate sau chiar „sparte” iar falsificatorul sau posesorul pedepsit. Dar dacă unul sau altul erau persoane influente sau reprezentau autorității influente, falsul, chiar dovedit, putea rămîne în interesul părții influente. Este ceea ce s-a întîmplat, în ultimă instanță, cu un hrisov al moșnenilor din Cacova (Vilcea) din 11 ianuarie 1500. Editorii de pînă acuma ai documentului⁴, deși au semnalat modificarea în text n-au sesizat sau, dacă au făcut-o, oricum n-au avertizat cititorul că ne aflăm în fața unui fals parțial. Profitorul final al actului de falsificare a fost, cum vom vedea, Episcopia Rîmnîcului în al cărei fond de documente ni s-a păstrat hrisovul⁵.

La 11 ianuarie 1500, Radu cel Mare întărea fraților Cîrstea și Cîrstian din Cacova, printre altele, o moșie în satul Bunești. În edițiile de pînă acum ale documentului (D.I.R. și D.R.H.) se face constatarea că, în locul a două cuvinte răzuite, ulterior au fost adăugate cuvintele „din Cheia”⁶. Editorii n-au identificat cuvintele răzuite deși aceasta se putea face. Anterior, în anul 1925, T. G. Bulat a

¹ Regulamentul Organic a desființat pedeapsa capitală, autorii falsurilor fiind iudecați și condamnați conform prevederilor codului penal. Cf. Emil Vîrtosu, *Paleografia româno-chirilică*, Edit. științifică, București, 1968, p. 64—65.

² A. Sacerdoțeanu, *O chestiune diplomatică românească „tot satul cu tot hotarul”* în „Arhivele Olteniei” nr. 47—48/1930, p. 28.

³ Emil Vîrtosu, *op. cit.*; Cf. și A. Sacerdoțeanu, *Introducere în diplomatică*, în „Hrisovul” nr. 1/1941, p. 10.

⁴ T. G. Bulat, *Contribuțiuni documentare la istoria Olteniei*, Sec. XVI, XVII și XVIII Rm. Vilcea, 1925, p. 12—13; *Documente privind istoria României. Veacul XIII, XIV, XV (1247—1500)*, B. Țara Românească, Edit. Acad. R.P.R., București, 1953, doc. 281, p. 265—266 (în continuare D.I.R.); *Documenta Romaniae Historica*, B. *Tara Românească*, vol. I, Edit. Acad. R. S. România, București, 1966, doc. nr. 296, p. 484 (în continuare D.R.H.).

⁵ Arh. St. București, fond Episcopia Rîmnîc, pachet XIV, doc. 1, orig. hîrtie, lb. slavă, pecete aplicată căzută.

⁶ D.I.R., p. 265; D.R.H., p. 484.

publicat într-un volum de documente oltene respectivul hrisov⁷ după o traducere care data din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea sau prima jumătate a secolului următor⁸. Deducem aceasta din faptul că documentul publicat de amintitul autor conține și o precizare legată de descoperirea falsului⁹. Cum falsul a fost descoperit în anul 1745 înseamnă că el s-a săvârșit înainte de 1745. Cu aceasta am stabilit termenul *ante quem* al falsificării¹⁰.

Rămân de discutat, desigur, împrejurările în care a fost făcut și descoperit acest fals. Cum am spus, avem de-a face cu un fals parțial săvârșit din interese materiale: stăpînirea a două moșii în Bunești, Veverița și Ponorul¹¹. Autorul furtului, probabil și al falsului a fost un anume Nicola Cheianu. Potrivit constatărilor de la 1745 ale ispravnicului, cheienii „au spălat cu apă într-acei hrisov numele satului Cacova și au pus numele satului Chea”¹². În anul următor, o nouă cercetare, la fața locului face aceeași constatare: „au fost rasă numele satului Cacova și pusă Chea”¹³. Prin acest fals, moșnenii din Cheia s-au substituit celor din Cacova, ca urmași cu drepturi de moștenire ai lui Cîrstea și Cîrstian despre care am amintit. Avînd în vedere că la această dată, 1745, Nicola Cheianu era în viață, falsul a fost făcut, probabil, după anul 1700. Deci, termenul *post quem* al falsificării ar putea fi aproximativ anul 1700. Din documentele citate rezultă că Nicola Cheianu a furat două hrisoave, unul fiind cel aici în discuție, împreună cu alte 15 zapise de moșie, într-un moment dificil prin care trecuseră moșnenii din Cacova („fiind fugiți părinții în țară, a rămas acea moșie pustie” precizează documentul)¹⁴. Nicola Cheianu se dovedește a fi „meșter” în sustragerea documentelor. La puțin timp după descoperirea falsului și înapoierea hrisovului respectiv către moșnenii din Cacova, acesta „cu meșteșug, iar a luat hrisovul cu pricina la dînsul, neavînd nici o trabă cu el”¹⁵. Hrisovul se afla atunci la Epitropia Rîmnic, ajungînd acolo ca urmare a unui conflict apărut între Episcopie și moșnenii cacoveni.

Rezultatul falsificării hrisovului a fost stăpînirea, pentru un timp, de către moșnenii din Cheia, a moșiilor respective: „și au stăpînit acea moșie cheienii, pierzînd cacovenii cărțile”¹⁶. Dar, „avînd bănuială acei cacoveni cum că * aceia sînt strămoșii lor” (adică Cîrstea și Cîrstian — n.n., I.S. și V.S.) și „găsînd acel hrisov cu colac și dovedînd că este a lor”¹⁷, au dat jalbă la ispravnicat. În urma cercetărilor făcute, despre care am amintit, un Constantin Strîmbeanu dă dispoziții vel cămărașului Mamule să ia cheienilor hrisoavele și zapisele furate și să le înapoizeze cacovenilor¹⁸.

Bucuria succesului a fost însă de scurtă durată. Episcopul Climent al Rîmnicului susține că respectivele moșii au fost vîndute de părinții cacovenilor comisului Anghel din Sărăcinești care, la rîndul său, le-a donat Episcopiei. Încercările cacovenilor de a convinge că ei se trag din Micia, fiica lui Cîrstian, care — spre deosebire de urmașii lui Cîrstea — nu și-a vîndut moșiile, nu au avut rezultate¹⁹. La 23 mai 1749 reprezentanții ispravnicului au luat „acea carte de la

⁷ T. G. Bulat, *op. cit.*

⁸ Autorul nu indică sursa documentului publicat și nici nu dă fotocopie, după care am fi încercat o datare mai strînsă a actului.

⁹ „Mai înainte cînd s-au făcut hrisovul”, se spune în amintita precizare „au fost Cacova” dar au fost „stricat de alții din Cheia” și „i-au zis din Cheia” deci s-a răzuit din „Cacova” și s-a scris în loc „din Cheia”.

¹⁰ O altă traducere eronată, nu intră în discuție. Vezi Arh. St. București, Mss. 707, f. 306 v- 307.

¹¹ Numele moșiilor identificate după Arh. St. București, fond Episcopia Rîmnic, pachet XIV, doc. 49.

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem, doc. 50.

¹⁴ Ibidem, doc. 49.

¹⁵ T. G. Bulat, *op. cit.*, p. 36—37.

¹⁶ Arh. St. București, fond Episcopia Rîmnic, pachet XIV, doc. 49.

* Urmează în document: „acel”, evident, în plus, dar neșters.

¹⁷ Arh. St. București, fond Episcopia Rîmnic, pachet XIV, doc. 49.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ T. G. Bulat, *op. cit.*, p. 43—45.

mîna rumânilor** și au dat-o părintelui Episcopului“²⁰. Aceasta echivala cu pierderea moșilor menționate.

Cu toate acestea, catagrafiile din prima jumătate a secolului al XIX-lea încadrează obștea din Cacova în rîndul satelor „megieșești“²¹ iar o statistică de la sfîrșitul secolului trecut menționa că în acest sat se mai aflau 241 de moșneni stăpînind „în indiviziune“ circa 641 ha de pămînt²². Este o dovadă a capacității de conservare a libertăților „moșnenilor“ ce caracterizează această obște.

R É S U M É

L'étude traite d'un document qui est en partie un faux, ce que n'a pas été signalé jusqu'à présent quoiqu'il fut souvent réédité.

Soumettant à un examen critique les sources, les auteurs arrivent à la conclusion que le parchemin du 11 janvier 1500, par lequel Radu le Grand confirmait la possession des *moșneni* (hommes libres) de Cacova (département de Vilcea) sur un domaine du village Bunești a été falsifié entre 1700 et 1745 par Nicolae Cheianu en faveur des *moșneni* (hommes libres) de Cheia. Le bénéficiaire du faux a été en dernière instance l'évêché de Rimnic, parmi les documents duquel fut conservé aussi le document en question.

P R É C I S

The survey tries to demonstrate a partial false of a record not yet signaled despite its many a time publication.

The authors, critically interpreting the sources, concluded that the charter of 11 January 1500 by which Radu the Great granted the freeholders in Cacova (Vilcea) an estate in the Bunești village was forged in the years 1700—1745 by Nicolae Cheianu in favor of the freeholders in Cheia. The last beneficiary of the false was the Diocese of Rimnic in the archives of which the charter was preserved.

** s.n., I.S. și V.S. dar cuvîntul „rumânilor“ este în text, de unde ar rezulta că moșnenii cacoveni fuseseră rumâniți; dacă nu este o eroare de gramatică.

²⁰ *Ibidem*, p. 44.

²¹ Arh. St. București, Mss. 383, f. 12—13; *Ibidem*, fond Logofeția pricinilor bisericesti, dosar 2332/1834, vol. II, f. 122.

²² *Ibidem*, fond Direcția generală a statisticii, dosar 1996/1889, f. 49.